

УДК 159.98:37.015.3

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.2.11>**А. І. Яблонський**доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та інклюзивної освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

МЕТОДОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОСВІТИ: ДЕФІНІЦІЇ ПРЕДМЕТУ ТА ОБ'ЄКТУ

У статті на основі теоретичного аналізу питання про класифікацію об'єктів експертизи, які найчастіше виокремлюються, з огляду на реальну експертну практику з'ясовано сутність об'єкта та предмета експертизи, що відображають видову специфіку експертних досліджень у сфері освіти. Наголошено, що психологічна експертиза освіти є порівняно новим видом експертизи, необхідність у якій детермінована підвищенням ролі освіти в соціальній практиці, ускладненням самих соціальних процесів, підвищенням рівня складності усіх сфер людського життя, зростанням його невизначеності та неоднозначності. Проаналізувавши думки дослідників, автор доходить висновку, що об'єктами експертизи освіти слід вважати явища, події, процеси та предмети сфери освіти, які містять у собі необхідну для експертного дослідження інформацію, підлягають експертному дослідженню, а також вимагають для цього спеціальних знань та застосування спеціальних засобів і методів.

Окрім того, спрямовано увагу на зміст терміну «предмет експертизи» як головного для кожного експертного дослідження. Обґрунтовано, що предметом психологічної експертизи в освіті є закономірності формування, розвитку і функціонування експертної діяльності загалом і предмета конкретної експертизи, яким є експертне завдання, яке належить вирішити експерту в процесі її за результатами дослідження на підставі відповідного обсягу спеціальних знань з використанням засобів і методів, що знаходяться в його компетенції. Показано, що аналітичне відношення до предмету дослідження є необхідною умовою, яка дозволяє експерту знайти свій шлях до істини між соціальним замовленням і масовим запитом. Якщо ретранслювати ці твердження на сферу експертизи освіти, то необхідно зазначити, що призначення експертизи в освіті нерозривно пов'язане з неперервними змінами, розвитком, які вона переживає. І замовлення на проведення експертизи формулюються здебільшого або освітніми функціонерами або самими авторами освітніх проектів. За такої ситуації за експертом залишається право самостійного добору прийомів, засобів, процедур проведення експертизи.

Ключові слова: експертиза, експертна діяльність, методологія, психологічна експертиза освіти, об'єкт експертизи освіти, предмет експертизи освіти.

Постановка проблеми. Методологічним орієнтиром у модернізації системи освіти України третього тисячоліття, інтегрованою ідеєю оновлення її змісту на метапредметному рівні стала гуманітарна парадигма. Об'єктом гуманітарного пізнання є соціокультурна реальність, яка потребує переосмислення з позиції інтересів людства у нових соціально-історичних умовах його існування. Гуманітаризація освіти передбачає пріоритетність розвитку загальнокультурних компонентів у змісті освіти і, таким чином, акцентує на формуванні особистісної зрілості молоді, набуття нею особистісного сенсу отримання знань і соціокультурного досвіду. Це зумовлює необхідність проведення експертного дослідження психолого-педагогічної реальності, розробки методології та методик психологічної експертизи освіти на засадах гуманістичного підходу.

Аналіз останніх досліджень. У психолого-педагогічній науковій літературі замало праць, присвячених проблемі експертизи та дослідженню її прикладних аспектів (О. Анісімов, С. Братченко, В. Леві, В. Панок, В. Слободчиков, Ю. Швалб та інші). У науці спостерігається також розмаїття

визначень поняття «експертиза», неоднозначними є трактування різними авторами її сутнісних характеристик (О. Анісімов, С. Баронене, С. Братченко, О. Лактіонова, В. Леві, Г. Мкртчян, В. Панок, Е. Позаченюк, Г. Прокументова, В. Слободчиков, С. Татарченкова, А.Тубельський, Г. Тульчинський, М.Л. Чєпа, В. Черепанов, Ю. Швалб, С. Ясвін та інші). Різне розуміння науковцями поняття «експертиза» підкреслює різноманітні підходи до її змісту, функцій і місця у системі соціальної практики.

Мета статті – на основі теоретичного аналізу питання про класифікацію об'єктів експертизи, які найчастіше виокремлюються, з огляду на реальну експертну практику з'ясувати сутність об'єкта та предмета експертизи, що відображають видову специфіку експертних досліджень у сфері освіти.

Виклад основного матеріалу. Експертиза освіти є порівняно новим видом експертизи, необхідність у якій детермінована підвищенням ролі освіти в соціальній практиці, ускладненням самих соціальних процесів, підвищенням рівня складності усіх сфер людського життя, зростанням його невизначеності та неоднозначності. Незважаючи на

зростання потреби в такій експертизі, у науці ще не вироблений її системний опис, не визначені сутнісні характеристики, не встановлено предметних меж, що значно ускладнює визначення її професійних можливостей та перспектив.

Питання про об'єкт експертизи освіти здебільшого зводиться до питання про те, які саме освітні явища і процеси повинні знаходитись у полі її уваги. Слід звернути увагу також на те, що в умовах сьогодення теоретично маловивченим залишається питання про класифікацію об'єктів експертизи, які найчастіше виділяються з огляду на реальну експертну практику. Саме такий погляд мають російські дослідники А. Тубельський та Р. Мкртчян, уявлення яких про об'єкт експертизи освіти пов'язане з її інтерпретацією як способу вивчення освітніх явищ і процесів. Як стверджує Р. Мкртчян, «експертні процедури в освіті виникли й удосконалюються як спеціальний спосіб вивчення, осмислення всього нового, що виникає в процесі його розвитку. Саме інноваційні процеси і явища становлять той діапазон, в межах якого доцільно використання експертного способу дослідження освіти. Таким чином, об'єктом експертизи є інноваційна освіта, під якою розуміють усе розмаїття інноваційних явищ та процесів, які забезпечують розвиток освітньої системи загалом» [8, с. 94].

Серед об'єктів експертизи дослідники також називають освітні технології. Такий погляд на об'єкт експертизи знаходимо у В. Гуруджапова, який під освітніми технологіями розуміє усю сукупність методів навчання, які дозволяють під час виконання заданих умов досягнути конкретного освітнього ефекту: «Для освітньої технології важливе чітке урахування усіх елементів навчання, від загальних закономірностей психічного розвитку та засвоєння знань до часткових, у вигляді особливостей поліграфічного виконання ілюстрацій в підручнику. Цим визначається технологічний аспект тієї чи іншої системи навчання, а також можливості її впровадження у практику» [3, с. 96]. Відповідно, предметом експертизи, за В. Гуруджаповим, можуть бути такі аспекти освітніх технологій: відповідність декларованих цілей реальному змісту освіти; ступінь реалізації науково-методичних принципів навчання конкретній методиці; можливість використання технології для навчання дітей конкретного віку и конкретного рівня попередньої підготовки в навчальному закладі певного типу; затрати на впровадження технології в конкретному навчальному закладі [3]. На думку дослідника, щодо експертизи освітніх технологій можна вести мову тільки у випадках, коли вони мають «конкретне документальне вираження», тобто коли йдеться про експертизу текстів. Віддаючи належне досліднику щодо необхідності проведення експертизи освітніх технологій, наголосимо, що у цьому разі значно звужується уявлення щодо об'єкту та предмету експертизи в освіті, адже вони зводяться

до експертизи навчально-методичних комплексів, розроблених окремими авторами або колективами авторів у межах однієї наукової школи або наукового підходу.

Об'єктом експертизи освіти, на думку С. Братченка, може бути уся педагогічна сфера, усе різноманіття педагогічної реальності. В основу систематизації об'єктів експертизи автор покладає уявлення про те, що об'єктами можуть виступати елементи педагогічної системи, а саме: ті, хто навчаються (учні, студенти), викладачі, навчально-виховний процес, уклад життя навчального закладу, середовище та оточення. При цьому науковець наголошує: «Головний і водночас і вихідний, і кінцевий об'єкт – дитина, її життя у школі та її розвиток. Інші компоненти можуть бути проаналізовані у двох аспектах: як умови і фактори впливу на дитину, або як самостійні об'єкти гуманітарної експертизи освіти» [1, с. 31–32]. Такий підхід має право на існування в межах загальної концепції гуманітарної експертизи, адже у цьому контексті об'єктом дослідження стає процес становлення змін суб'єктів освітніх практик (як індивідуальних, так і колективних), своєрідна «еволюція еволюції» суб'єктів (змінюючись, дитина змінює умови свого становлення), з'являються нові запити до освіти в кожному момент становлення.

Освіта як гуманітарне явище, як об'єкт дослідження завжди розглядається з позицій його знаково-символічної природи, як текст або система сенсів, цінностей та мети, які визначають його поведінку. Тому, як стверджує Д. Іванов, «вивчати в цьому розумінні – це не тільки узагальнювати, класифікувати спостережуване та пояснювати його в логіці співставлення ідеальної моделі з експериментальними даними, а й проінтерпретувати побачене на основі власної ціннісної та понятійної системи. Тому дослідник гуманітарних феноменів не може бути відділений від об'єкта свого дослідження. Саме бачення об'єкта, його виділення із множини інших уже наперед визначається ціннісною та понятійною системою самого дослідника, а отримані результати можуть визначатися характером його взаємодії з досліджуваним об'єктом» [5, с. 250].

Цієї ж позиції дотримується С. Братченко, який наголошує, що «саме в процесі діалогу стає можливим справжнє глибинне пізнання, яке містить не лише відображення фактів та адекватну трактовку їх об'єктивного значення, а й розуміння їх ціннісно-сенсових основ» [1, с. 18]. Як бачимо, дослідники єдині в думці про те, що розуміння експертом об'єкту дослідження залежить від якості відносин, які він вибудує з ним, наскільки зможе проконтролювати ці відносини, наскільки зможе усвідомити, які ідеї стали підґрунтям цих відносин, і нарешті, які способи дослідницького мислення бути використані при цьому. Саме тому специфікою об'єкту гуманітарного дослідження є те, що в цьому процесі

об'єктивно проходять неконтрольовані його зміни, оскільки будь-які гуманітарні об'єкти є самоорганізованими системами, виявляють власну активність і можуть змінюватися в момент отримання знань про себе або на основі власної оцінки ситуації. Характеризуючи особливості об'єкта гуманітарного знання, В. Розін підкреслює, що, по-перше, пізнання в гуманітарній науці передбачають наявність різних ціннісних стосунків (пов'язаних з різним розумінням дослідником природи досліджуваного об'єкту, з різною відповідальністю його перед життям). Тому кожен дослідник по-своєму уявляє досліджуваний об'єкт і виокремлює відповідно цьому уявленню сторони об'єкта та проблеми. По-друге, знання гуманітарних наук є рефлексивними, а їх об'єкт має рефлексивну природу (думка про думки, тексти про тексти тощо). По-третє, об'єкт вивчення гуманітарних наук є в певному розумінні «життєвим», «активним». Культура, історія, мова, особистість, творчість мислення та ніші об'єкти гуманітарних наук змінюються самостійно (розвиваються) і активно належать до гуманітарного знання. Вони нерідко змінюють свою природу, зокрема, залежно від того, що це знання стверджує, знання гуманітарної науки створюють для таких проектів рефлексивне відображення, образ, який вони приймають або ні. По-четверте, на рівні явища (прояву), а не сутності об'єкти гуманітарної науки є текстом (висловлюванням, знаковою системою), стосується це художнього твору, культури чи поведінки людини. Тому вийти до об'єкта дослідження можливо лише одними способом – побудувавши такі теоретичні уявлення (ідеальні об'єкти, онтологічні схеми, поняття), які пояснюють подібні тексти. Водночас необхідною умовою цього є адекватне розуміння та інтерпретація таких текстів [9]. Усе вищесказане дозволяє дійти висновку, що в процесі експертизи гуманітарного знання про об'єкт дослідження його сутнісні характеристики можуть змінюватися. Це пов'язане з тим, що об'єктом гуманітарного дослідження є історія, культура, психіка, свідомість, особистість, несвідоме, мислення, діяльність, поведінка, текст (людина розуміється як знаково-символічна система, особливості якої визначають її діяльність, мислення та поведінку).

Незалежно від рівня досліджень, які проводяться (теоретичні, пошукові, прикладні), усі вони здійснюються за певною моделлю побудови об'єктно-цільових структур. Центральним стрижнем проведення будь-якого дослідження слугує його концептуально гіпотетична основа, сутність якої становить певний спосіб розуміння досліджуваного явища, процесу, предмету об'єктивної дійсності. Об'єкт експертизи – це носій інформації про факти, події, джерела фактичних даних, що отримуються за допомогою застосування спеціальних знань. Підґрунтя такого розуміння визначається тим поглядом на об'єкт, який слугує провідною ідеєю наукового під-

ходу, обраного дослідником для вивчення об'єкта. На нашу думку, об'єктами експертизи освіти слід вважати явища, події, процеси та предмети сфери освіти, які містять у собі необхідну для експертного дослідження інформацію, підлягають експертному дослідженню, а також вимагають для цього спеціальних знань та застосування спеціальних засобів і методів. Наведене визначення передбачає розуміння, що об'єктами експертизи освіти є конкретні матеріальні предмети, які надаються для дослідження (програми, підручники, посібники), а також інші матеріали, які містять у собі різноманітні символічні та духовні сенси.

Методологія наукового дослідження виходить з тієї обов'язкової умови, що визначальну роль у кожному конкретному експертному дослідженні відіграє його предмет. Предметом дослідження є певна цілісність, виділена з об'єкта дослідження в процесі його пізнання, яка характеризується найбільш суттєвими з погляду мети дослідження ознаками чи властивостями [7, с. 176]. У предметі дослідження фіксується та властивість або відношення в об'єкті, яка у цьому разі підлягає глибокому спеціальному вивченню. Предмет дослідження – це та сторона, аспект, той погляд, «проекція», з якої дослідник пізнає цілісний об'єкт, виділяючи при цьому головні, найбільш істотні ознаки об'єкта [2, с. 42]. Тому визначення методологічних засад експертизи освіти обов'язково вимагає визначення її предмета. Слід спрямувати увагу на зміст самого терміну «предмет експертизи» як головного для кожного експертного дослідження. У спеціальній літературі, присвяченій експертній діяльності, розумінню предмета експертизи приділяється багато уваги, особливо в юридичних джерелах, де зазвичай розглядається предмет особливого виду експертних досліджень – судових. Сьогодні більшість дослідників у галузі юридичної психології розділяють позицію, що предмет судової психологічної експертизи складають фактичні дані (обставини справи), що досліджуються і встановлюються під час розслідування та розгляду кримінальної або цивільної справи на основі спеціальних знань. Таке розуміння предмету судової експертизи, як вказує М.-Л.А. Чєпа, враховує її гносеологічну (пізнавальну) і юридичну (професійну) сторону і відповідає меті її проведення. З гносеологічного погляду, предметом експертизи є властивості, сторони і відносини досліджуваних об'єктів, тобто нові обставини, які виявляє експерт на основі спеціальних знань, які становлять результат дослідження та фіксуються у висновку експерта. З процесуального погляду, встановлювані обставини є фактичними даними, що визначають зміст висновку експерта як доказу і є елементами системи доказів по кримінальній або цивільній справі [10].

Науковці, визначаючи предмет судової експертизи, виходили із загальнофілософського поняття предмета пізнання. Вони зазначали, що «предмет

судової експертизи – поняття науково-практичне...», воно тісно пов'язане із поняттям теорії судової експертології як науки, яке належить до експертної діяльності. З урахуванням цього предметом судової експертизи є «вирішення завдань експертизи, встановлення фактичних даних, що відображаються в матеріальних носіях інформації про них, методичними засобами (методиками) експертного дослідження» [6, с. 69]. Існує розуміння предмету судової експертизи у тісній залежності від судово-експертної діяльності. За такого підходу «предметом судової експертизи є закономірності формування, розвитку і функціонування експертної діяльності загалом і предмети конкретних експертиз» [6, с. 20]. Чітке визначення родового предмета судової експертизи дозволяє більш повно вказати спектр обставин, що можуть бути встановленими під час призначення й провадження судової експертизи, вірно сформулювати перелік конкретних питань, що надаються для розв'язання судовому експерту, вказати природу спеціальних знань експерта, залученого до провадження судової експертизи, тобто його наукову компетенцію, відмежувати судову психологічну експертизу від інших суміжних родів судових експертиз, указати необхідні для розв'язання завдань об'єкти – матеріальні та нематеріальні носії інформації, що слугують для встановлення фактичних даних у справі, розробити експертні технології встановлення інформації, що міститься у досліджуваних об'єктах та набуває доказового значення в юрисдикційному процесі [10, с. 338].

Зауважимо, що проведення експертизи є опосередкованим (через експерта) пізнавальним процесом. Ця діяльність спрямована на визначений об'єкт (частину об'єктивної дійсності, що досліджується) за допомогою предмета пізнання, що покликаний виділити в об'єкті ті його властивості й стани, які складають мету цієї діяльності. Зазвичай предмет експертизи визначають як коло питань, що вирішуються під час її провадження. Саме питання, які постають перед експертом, визначають предмет конкретної експертизи, а сукупність питань, розв'язуваних на основі визначеної галузі спеціальних знань – предмет відповідного виду експертизи [4].

Так, предметом гуманітарно-психологічної експертизи є реальні або можливі потенційні впливи соціальних подій на психологічні процеси, властивості та стани людей, а також вплив психологічних процесів, властивостей та станів людей на соціальні події. Саме стійкі глибинні утворення мотиваційної сфери людини найменше піддаються змінам та впливам зовнішнього середовища (вітальні потреби, спільні для всіх людей) і тому найчастіше стають предметом психологічної експертизи. Оскільки йдеться про великі соціальні групи, то предмет експертизи можна визначити як суспільну потребу, взятую в розвитку та динаміці, при цьому слід розрізняти предмет гуманітарної

експертизи від так званого соціального замовлення або ж масового запиту. І соціальне замовлення, і масовий запит, претендуючи на статус суспільної потреби, трактують її зазвичай однобічно, спрощено, упереджено. Так, соціальне замовлення зводить «соціальне» до «державного», чим пояснює необхідність людині того, що необхідне державі; це ж стосується відомчих замовлень на експертизу, тобто замовлень, які знаходять від міністерств, департаментів, підприємств, концернів. Щодо масового запиту, то він є інтерпретацією актуальної суспільної потреби в спрощених звичних категоріях (найчастіше у формі стереотипів, притаманних сучасній масовій культурі). Отже, соціальне замовлення і масове замовлення є такими ж реальними, як і суспільна потреба, на репрезентацію якої вони претендують. У них справді відображена суспільна потреба, але тільки у трансформованому, зазвичай достатньо невпізаному вигляді; вони відображають суспільну потребу ніби дотично. При цьому подають про неї первинну інформацію і слугують індикаторами цієї суспільної потреби. Гуманітарно-психологічна експертиза незалежна за своєю сутністю від соціального замовлення і масового запиту. Аналітичне відношення до предмету дослідження є необхідною умовою, яка дозволяє експерту знайти свій шлях до істини між соціальним замовленням і масовим запитом. Якщо ретранслювати ці твердження на сферу експертизи освіти, то необхідно зазначити, що призначення експертизи в освіті нерозривно пов'язане з неперервними змінами, розвитком, які вона переживає. І замовлення на проведення експертизи формулюються здебільшого або освітніми функціонерами, або самими авторами освітніх проектів. За такої ситуації за експертом залишається право самостійного добору прийомів, засобів, процедур проведення експертизи.

Усе вищезазначене об'єктивно і адекватно виражає сутність поняття предмету експертизи, хоча лише загалом розкривають його розуміння як специфічного напряму дослідницької діяльності. Слід наголосити, що подані визначення предмета експертизи не відображають видову специфіку експертних досліджень, яка може бути здійснена на основі врахування специфічних особливостей конкретного виду діяльності, конкретизована через встановлення конкретної спрямованості різного роду досліджень, які є структурними елементами відповідних класів у загальній системі експертної діяльності. При цьому предмет експертизи конкретизується під час визначення підвидів експертизи, і кількість їх на порядок більша, оскільки ця класифікація визначається особливостями досліджуваних об'єктів та враховує їх відповідність експертним задачам.

На нашу думку, предметом психологічної експертизи в освіті є закономірності формування, розвитку і функціонування експертної діяльності загалом

і предмета конкретної експертизи, яким є експертне завдання, яке належить вирішити експерту в процесі й за результатами дослідження, на підставі відповідного обсягу спеціальних знань з використанням засобів і методів, що знаходяться в його компетенції.

Висновки. Усе вищезазначене дозволяє дійти висновку, що у процесі експертизи гуманітарного знання про об'єкт дослідження його сутнісні характеристики можуть змінюватися. Це пов'язане з тим, що об'єктом гуманітарного дослідження є історія, культура, психіка, свідомість, особистість, несвідоме, мислення, діяльність, поведінка, тексти (людина розуміється як знаково-символічна система, особливості якої визначають її діяльність, мислення та поведінку). Об'єктами психологічної експертизи освіти є явища, події, процеси та предмети сфери освіти, які містять у собі необхідну для експертного дослідження інформацію, підлягають експертному дослідженню, а також вимагають для цього спеціальних знань та застосування спеціальних засобів і методів. Відповідно, предмет психологічної експертизи середньої освіти складають закономірності формування, розвитку і функціонування освіти, реалізація освітніх інновацій, технологій, які складають зміст діяльності суб'єктів освіти та потребують дослідження з використанням відповідного обсягу спеціальних знань, засобів і методів, які входять до компетенції експерта. З огляду на взаємозв'язок психології та практичного застосування спеціальних психологічних знань в освіті актуальним є аналіз наукового забезпечення психологічної експертизи освіти, що визначає основні принципи її

проведення, що і становитиме предмет подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Братченко С.Л. Введение в гуманитарную экспертизу образования (психологические аспекты). Москва : Наука, 1999. 210 с.
2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2008. 278 с.
3. Гуруджапов В.А. Вопросы экспертизы современных образовательных технологий. *Психологическая наука и образование*. 1997. № 1. С. 95–103.
4. Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности. Москва, 2006. 452 с.
5. Иванов Д.А. Экспертиза в образовании: учебное пособие для студ. высших учебных заведений. Москва : «Академия», 2008. 336 с.
6. Клименко Н.І. Судова експертологія : Курс лекцій : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 528 с.
7. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження : навчальний посібник. Київ : Міленіум, 2005. 186 с.
8. Мкртчян Г.А. Психолого-педагогическая экспертиза в образовании : теория и практика: дисс... д-ра психол. наук. Н. Новгород, 2002. 351 с.
9. Розин В.М. Научные интерпретации предмета психологии. *Психологический журнал*. 1991. Т.12. № 2. С. 25–32.
10. Чепань М.-Л.А. Психологічна експертиза освіти. Зб. наук. пр. інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Т. XII. Ч 5. 2011. С. 337–341.

Yablonskiy A. I. Methodology of psychological expertise of education: definitions of subject and object

The article is dedicated to the the question of the classification of the most often distinguished objects of expertise, based on real expert practice, clarifies the essence of the object and the subject of examination, reflecting the specific specifics of expert research in the field of education. The author emphasized that psychological expertise of education is a relatively new type of examination, the necessity of which is determined by the increasing role of education in social practice, the complication of the social processes themselves, the increasing level of complexity of all spheres of human life, the increase of its uncertainty and ambiguity. Analyzing the opinions of researchers, the author concludes that the objects of education examination should be considered as phenomena, events, processes and subjects of education, which contain the information necessary for expert research, subject to expert research, and also require special knowledge and application of special means and methods.

A separate attention of the author was drawn to the meaning of the term subject of examination as the main one for each expert study. It was substantiated that the subject of psychological expertise in education is the laws of formation, development and functioning of expert activity as a whole and the subject of specific expertise, what is the expert task, which is to be solved by the expert in the process and by the results of research on the basis of the appropriate amount of special knowledge using means and methods within his competence. The investigation has demonstrated that the analytical relation to the subject of research is a prerequisite that allows the expert to find his way to the truth between social order and mass inquiry. If we relay these claims to the sphere of education expertise, it should be noted that the purpose of education expertise is inextricably linked to the continuous changes that it is undergoing. And examination orders are mostly formulated either by educational functionaries or by the authors of educational projects themselves. In such a situation, the expert has the right to independently select the techniques, means, procedures of examination.

Key words: expertise, expert activity, methodology, psychological expertise of education, object of education expertise, subject of education expertise.